

Käräjäoikeuden ja syyttäjän menettely syyteoikeudeltaan vanhentuneita syytekohtia sisältäneessä rikosasiassa

ASIAN VIREILLETULO

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaisessa rangaistustuomioiden tarkastuksessa kiinnitettiin huomiota Pohjois-Savon käräjäoikeuden 28.6.2022 asiassa dnro R 21/551 antamaan tuomioon nro 22/127297.

Tuomiossaan käräjäoikeus oli lukenut vastaajan syyksi muiden tekojen ohella identiteettivarkauden, jonka tekoaika oli ollut 1.3.–31.3.2019, ja vahingonteon, jonka tekoaika oli ollut 12.3.2018. Tekoja koskeva haaste oli annettu vastaajalle tiedoksi 17.11.2021 mainittujen tekojen syyteoikeuden jo vanhennuttua.

SELVITYS

Käräjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut Pohjois-Savon käräjäoikeuden käräjätuomari on 30.3.2023 antanut asiasta pyytämäni selvityksen. Hän on myöntänyt, että hänellä oli jäänyt tarkistamatta riittäväällä huolellisuudella asian eri vaiheissa kyseisten rikosten vanhentumisaika ja sitä myötä haasteen tiedoksiannon ajankohta suhteessa vanhentumiseen.

Käräjätuomarille 11.3.2021 jaettu asia oli annettu tiedoksiannettavaksi vasta lokakuussa 2021, mikä on käräjätuomarin selvityksen mukaan johtunut siitä, että hän ei ollut pystynyt ruuhkaisen työtilanteensa takia sopimaan käsittelypäiviä kaikille keväällä 2021 vireille tulleille rikosasioille pian vireille tulon jälkeen.

Lisäksi syyttäjänä asiassa toiminut Syyttäjälaitoksen Itä-Suomen syyttäjälueen aluesyyttäjä on pyynnöstäni antanut 15.8.2023 selvityksensä ja apulaisvaltakunnansyyttäjä 22.9.2023 lausuntonsa. Aluesyyttäjä on selvityksessään todennut, että vahingonteon syyteoikeus oli ollut vanhentunut jo silloin, kun asia oli 3.7.2020 jaettu hänelle. Hän ei ollut kuitenkaan huomannut sitä ja nostanut syytteen vanhentuneesta teosta.

Identiteettivarkauden sisältävä pöytäkirja oli jaettu aluesyyttäjälle 18.11.2019. Hän oli lähettänyt asian sovitteluun 21.11.2019. Sovittelun epäonnistuttua asia oli palautunut hänelle 28.11.2019, minkä jälkeen hän oli 17.12.2019 tehnyt poliisille lisätutkintapyynnön. Lisätutkinta oli valmistunut 21.9.2020. Syytteen aluesyyttäjä oli nostanut 26.2.2021, jolloin syyteoikeuden vanhentumiseen oli ollut yli kuukausi aikaa. Lisätutkinnan valmistumisen jälkeen syyteharkinta oli kestänyt viisi kuukautta. Aluesyyttäjä on kertonut, ettei hän pysty enää jälkikäteen varmentamaan, oliko hän saattanut käräjäoikeuden tietoon, että identiteettivarkauden syyteoikeus on pian vanhentumassa.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä on lausunnossaan katsonut, että aluesyyttäjä on menetellyt virheellisesti syyttäjän tehtävien ydinalueella eli nostaessaan asiassa syytteen vahingonteosta, jonka syyteoikeus oli vanhentunut. Lausunnon mukaan aluesyyttäjän menettely on ollut omiaan edesauttamaan käräjäoikeuden virheellisen ratkaisun syntymistä ja siitä vastaajalle aiheutunutta oikeudenloukkausta, ja sitä on pidettävä luonteeltaan vakavana.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä on todennut, että aluesyyttäjä ei ole myöskään toiminut vakiintuneen syyttäjäkäytännön mukaan jättäessään viestimättä vanhentumisvaarasta käräjäoikeudelle. Sakari-tietojärjestelmän tietojen mukaan asian haastehakemuksen lisätiedoissa tai sen yhteydessä käräjäoikeuteen toimitetussa infolehdessä ei ollut merkintää identiteettivarkauden vanhentumisvaarasta.

Syyteharkinta vahingontekoa koskevassa asiassa oli apulaisvaltakunnansyyttäjän lausunnon mukaan kestänyt 7 kuukautta ja 23 päivää. Identiteettivarkauden syyteharkinta on kestänyt vielä sovittelun ja lisätutkinnan jälkeen 5 kuukautta ja 5 päivää. Lausunnon mukaan vaativienkin asioiden keskimääräinen käsittelyaika Syyttäjälaitoksessa oli vuonna 2022 vain 3,4 kuukautta. Kysymyksessä olevien vahingonteon ja identiteettivarkauden syyteharkintaan ei ole liittynyt aluesyyttäjän selvityksen perusteella sellaisia erityisiä seikkoja, jotka olisivat edellyttäneet poikkeuksellisen pitkää syyteharkintaa. Apulaisvaltakunnansyyttäjä on katsonut, ettei aluesyyttäjä ole suorittanut syytekohtien syyteharkintaa viivytyksettä.

Olen vielä ennen asian ratkaisemista tilauttanut poliisin menettelyn arvioimiseksi vahingontekona arvioitua rikosta koskeneen esitutkintapöytäkirjan (5740/R/54176/19) aluesyyttäjän kerrottua selvityksessään, että vahingonteon syyteoikeus oli ollut jo vanhentunut asian tullessa hänen harkittavakseen. Esitutkintapöytäkirjasta ei käynyt ilmi aihetta epäillä poliisin menetelleen asian

tutkinnassa tavalla, jota olisi ollut enää aihetta ryhtyä laillisuusvalvonnallisesti selvittämään. Sittemmin vahingontekona syytettyä ja syyksiluettua menettelyä oli tutkittu epäiltynä petoksena, jonka syyteoikeus ei ollut asiaa syyteharkintaan siirrettäessä vanhentunut.

RATKAISU

1 Käräjätuomarin menettelyn arviointi

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 8 §:n 1 momentin mukaan jollei rikosasiaa mainitun luvun 6 §:ssä säädetyllä tavalla heti jätetä tutkimatta, on tuomioistuimen viipymättä annettava haaste. Haasteen antaa tuomioistuimen puheenjohtaja tai käräjänotaari.

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan syyteoikeus rikoksesta vanhentuu kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus rikoksesta on enintään vuosi vankeutta, sakkoa tai rikesakko. Rikoslain 35 luvun 1 §:n mukaan vahingonteosta tuomittava enimmäisrangaistus on vuosi vankeutta. Rikoslain 38 luvun 9 a §:n mukaan identiteettivarkaudesta on tuomittava sakkoon.

Rikoslain 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Rikosasian käsiteltäväkseen saavan käräjätuomarin virkavelvollisuuksiin kuuluu pyrkiä huolehtimaan siitä, että asiassa haaste annetaan niin hyvissä ajoin, että se on mahdollista antaa tiedoksi vastaajalle ennen syytettä koskevan rikoksen syyteoikeuden vanhentumista. Käräjätuomari oli käsiteltäväkseen 11.3.2021 tulleessa asiassa antanut haasteen 20.10.2021 eli vasta yli seitsemän kuukauden kuluttua. Tuolloin syyteoikeus oli ollut vanhentunut myös identiteettivarkauden osalta. Käräjätuomari on näin ollen asiassa laiminlyönyt antaa haasteen oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa tarkoitetulla tavalla viipymättä eli tapauksessa niin ajoissa, ettei rikoksen syyteoikeus käräjätuomarin menettelystä aiheutuvasta syystä vanhene. Vahingonteon osalta syyteoikeus on ollut vanhentunut jo asian saapuessa käräjäoikeuteen, eikä vanhentuminen ole tältä osin ole seurausta käräjätuomarin menettelystä.

Asiassa ei ole tullut ilmi mitään estettä sille, etteikö haastetta olisi voitu antaa riittävän ajoissa ennen identiteettivarkauden syyteoikeuden vanhentumista. Käräjätuomari on selvityksessään tuonut esiin erilaisia työtilanteensa ruuhkautuneisuuteen liittyviä seikkoja, jotka eivät kuitenkaan arvioni mukaan asiassa oikeudellisesti hyväksyttävällä tavalla selitä hänen laiminlyöntiään.

Käräjätuomari oli kerrotun jälkeen käsitellyt kahta vanhentunutta syytekohtaa käräjäoikeuden pääkäsittelyssä ja tuominnut vastaajan vanhentuneista rikoksista, vaikka niistä ei olisi saanut rangaistusta määrätä.

Itä-Suomen hovioikeus on 27.3.2023 asiassa dnro R 22/789 antamassaan tuomiossa nro 23/112164 hylännyt vahingontekoa ja identiteettivarkautta koskeneet syytekohtat vanhentuneina. Lisäksi hovioikeus on hylännyt vahingontekoa koskeneeseen syytekohtaan liittyneen korvausvelvollisuuden.

Rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, josta rangaistusta ei lain mukaan voi enää seurata, on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaarantaa merkittävästi vastaajan oikeusturvaa. Virhe on lähtökohtaisesti luonteeltaan vakava ja sijoittuu tuomarin tehtävien ydinalueelle eli lainkäyttöratkaisun tekemiseen.

Kyseisenlainen virhe saattaa edellä todetun vakavuutensa vuoksi tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Rikosvastuu edellyttää mainitun pykälän mukaan kuitenkin, että teko ei sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Korkein oikeus on todennut sen ratkaisukäytännöstä ilmenevän, että vähäisinä ei ole pidetty sellaisia virkavelvollisuuden rikkomisia, jotka ilmentävät tekijässä välinpitämättömyyttä virkavelvollisuuksia kohtaan. Rangaistussäännöksen tavoitteena olevan virkatoiminnan asianmukaisuuden turvaamisen kannalta rangaistusvastuuta ei sen sijaan ole perusteltua ulottaa sellaisiin yksittäisiin tekoihin, jotka jäävät tekijän syyllisyyden asteen kannalta vähäisiksi ja jotka eivät muutoinkaan edellytä rangaistuksen tuomitsemista ([KKO 2022:31](#), kohta 8; [KKO 2020:78](#), kohta 19).

Oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä tuottamuksellista virkavelvollisuuden rikkomista on pidetty vähäisenä tapauksissa, joissa vanhentuneesta rikoksesta rangaistukseen tuomitsemisesta ei ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia eikä tuomarin menettelyyn ole liittynyt sen moitittavuutta lisääviä seikkoja, kuten esimerkiksi syyteoikeuden vanhentumista tuomarin oman laiminlyönnin seurauksena. Vakiintuneen seuraamuskäytännön mukaan käräjätuomarille on tällöin annettu virheestä huomautus.

Käräjätuomarin huolimattomuutta asian käsittelyssä ilmentää se, ettei hän missään vaiheessa kiinnittänyt huomiota tekojen syyteoikeuksien vanhentumiseen. Hän ei kiinnittänyt siihen huomiota saadessaan asian käsiteltäväkseen, antaessaan haasteen, johtaessaan prosessia pääkäsittelyssä tai antaessaan tuomiota. Prosessissa oli näin ollen useita vaiheita, joissa käräjätuomarin olisi asian käsittelystä vastaavana tuomarina tullut kiinnittää huomiota siihen, ettei

identiteettivarkauden syyteoikeus pääsisi vanhenemaan, ja edelleen, ettei syyteoikeudeltaan vanhentuneita rikoksia voida käsitellä, saati niistä tuomita.

Toisaalta menettelyn vähäisyyttä rikosoikeudellisesti arvioituna puoltaa se, ettei kärjätuomarin virheistä ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia, eikä asiasta käytävissä olevien tietojen perusteella ole aiheutunut asian asianosaisille tai muille henkilöille muutoinkaan vahinkoa. Korvausvelvollisuus, jonka hovioikeus on tuomiollaan hylännyt, on koskenut vahingontekoa, jota koskevan syyteoikeuden vanhentuminen ei ole aiheutunut kärjätuomarin menettelystä. Vastaajaa oli syytetty asiassa muistakin teoista, joiden syyteoikeus ei ollut vanhentunut, joten pääkäsittelyn järjestäminen asiakokonaisuudessa on ollut sinänsä tarpeellista. Kärjätuomarin asiassa tekemät virheet ovat haasteen antamisesta tapahtunutta laiminlyöntiä lukuun ottamatta korjaantuneet säännönmukaisen muutoksenhaun yhteydessä.

Kun kärjätuomarin menettely lähtökohtaisesta vakavuudestaan huolimatta edellä esitettyyn nähden olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettu tavoin vähäinen, ei hänen ole ollut syytä epäillä syyllistyneen asiassa rikokseen. Näin ollen hänen menettelyään on tutkittu vain laillisuusvalvonnallisesti asiasta kärjäoikeudelta hankitun selvityksen perusteella toimituttamatta esitutkintaa.

2 Aluesyyttäjän menettelyn arviointi

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Syyttäjälaitoksesta annetun lain 9 §:n mukaan syyttäjän tehtävänä on huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta hänen käsiteltävänä olevassa asiassa tasapuolisesti, joutuisasti ja taloudellisesti asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun edellyttämällä tavalla.

Asiassa aluesyyttäjä ei ole suorittanut apulaisvaltakunnansyyttäjän lausunnossa todetulla tavalla syyteoikeudeltaan vanhentumaan ehtineiden vahingonteon ja identiteettivarkauden syyteharkintaa viivytyksettä. Vahingontekoa koskeneen syytekohdan osalta syyteharkinnan viivytys ei ole itsessään edesauttanut virheellisen ratkaisun syntymistä ja siitä vastaajalle aiheutunutta oikeudenloukkausta, sillä kyseisen syytekohdan syyteoikeus oli ollut vanhentunut jo asian tullessa aluesyyttäjän käsiteltäväksi. Syyteoikeuden vanhentuminen on joka tapauksessa jäänyt huomaamatta aluesyyttäjältä, joka on menetellyt virheellisesti nostaessaan teosta syytteen.

Rangaistuksen vaatiminen syyteoikeudeltaan vanhentuneesta rikoksesta, josta rangaistusta ei lain mukaan voi enää seurata, on syyttäjän tehtävien ydinalueelle kuuluva ja vastaajan oikeusturvaa olennaisesti vaarantava, luonteeltaan vakava, virhe. Selvityksessä ei ole tuotu ilmi, että

asiassa syyteoikeuden vanhentumiseen olisi liittynyt oikeudellista tulkinnanvaraisuutta, vaan se on ollut aluesyyttäjän helposti havaittavissa.

Identiteettivarkautta koskeneen syytekohdan osalta syyteharkinnan viivytyks on osaltaan vaikuttanut siihen, ettei haastetta ole ehditty antamaan vastaajalle tiedoksi ennen syyteoikeuden vanhentumista. Edelleen tähän on vaikuttanut se, ettei aluesyyttäjä ole apulaisvaltakunnansyyttäjän lausunnossa todetulla tavalla vakiintuneen syyttäjätavan mukaisesti kiinnittänyt käräjäoikeuden huomiota mainitun syytekohdan syyteoikeuden vanhentumisvaaraan eikä näin omilla toimenpiteillään huolehtinut käräjäoikeuden edellytyksistä antaa haaste ajoissa tiedoksi vastaajalle ja siten katkaista syyteoikeuden vanhentuminen.

Siitä huolimatta, että aluesyyttäjä on vaatinut vastaajalle rangaistusta syyteoikeudeltaan vanhentuneesta vahingonteosta eikä ole kiinnittänyt käräjäoikeuden huomiota identiteettivarkautta koskeneen syytekohdan vanhentumisvaaraan, ei hän kuitenkaan ole tehnyt asiassa lopullista ratkaisua, vaan tuomitsemisesta on vastannut käräjätuomari, joka viime kädessä vastaa antamansa tuomion lainmukaisuudesta. Aluesyyttäjän menettelyä on näkemykseni mukaan voitu näissä olosuhteissa pitää tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitetulla tavalla kokonaisuutena arvostellen vähäisenä. Aluesyyttäjän menettelyn virheellisyttä on kuitenkin pidettävä siinä määrin vakavana, että annan hänelle jäljempänä tarkoitetun huomautuksen.

3 Johtopäätökset ja toimenpiteet

Käräjätuomari on edellä päätökseni kohdassa 1 arvioimallani tavalla menetellyt lainvastaisesti tuomitessaan käräjätuomarina vastaajan rangaistukseen syyteoikeudeltaan vanhentuneista teoista. Lisäksi käräjätuomari ei ole antanut asiassa haastetta oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa edellytetyllä tavalla viipymättä.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla käräjätuomarille hänen edellä kerrotusta menettelystään huomautuksen.

Aluesyyttäjä on edellä päätökseni kohdassa 2 arvioimallani tavalla menetellyt virheellisesti jättäessään syyteharkinnan suorittamatta viivytyksettä, nostaessaan syytteen syyteoikeudeltaan vanhentuneesta teoista ja jättäessään kiinnittämättä käräjäoikeuden huomiota syyteoikeuden vanhentumisvaaraan.

Annan myös aluesyyttäjälle hänen edellä kerrotusta menettelystä valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentissa tarkoitetun huomautuksen.

Asia ei anna aihetta muihin toimenpiteisiin.

Lähetän tämän päätökseni tiedoksi Itä-Suomen hovioikeudelle.

Oikeuskansleri on 9.8.2023 saattanut vastaajan avustajana asiassa toimineen luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan menettelyn valvontalautakunnan tutkittavaksi valvonta-asiana (OKV/1538/62/2023).

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Oikeuskanslerinsihteeri

Leo Lahtinen